

JUK JUNT'ANA MANA UNANCHASQACHU

Liliana Bodoc

Siq'isqa Cecilia Varela

Runa simiman tiqrachin Eusebio Llampá

Kay patara kapun:

Presidente

Dr. Alberto Fernández

Vicepresidenta

Dra. Cristina Fernández de Kirchner

Jefe de Gabinete de Ministros

Ing. Agustín Rossi

Ministro de Educación

Lic. Jaime Perczyk

Unidad Gabinete de Asesores

Prof. Daniel José Pico

Secretaría de Educación

Dra. Silvina Gvirtz

Subsecretario de Gestión Educativa y Calidad

Lic. Mauro Di María

Subsecretario de Educación Social y Cultural

Lic. Alejandro Horacio Garay

Directora Nacional de Educación Primaria: Mg. Cinthia Kuperman

Seguimiento editorial: Noelia Forestiere, Pablo Clementoni, Gabriel Szklar

Directora Nacional de Inclusión y Extensión Educativa: Pilar Piccinini

Coordinadora del Plan Nacional de Lecturas: Natalia Porta López

Gestión de derechos: Verónica Varela. **Corrección y asistencia editorial:** María Aranguren

Coordinadora de la Modalidad de Educación Intercultural Bilingüe: Lic. Adriana Serrudo

Coordinación de Materiales Educativos

Coordinadora general: Alicia Serrano. **Coordinador editorial:** Gonzalo Blanco.

Edición: Ana Feder, Alcira Bas, Gabriela Nieri, Martín Glatzman, Paola Iturrioz, Fernanda Benítez.

Diseño y diagramación: Elizabeth Sánchez (PNL), Mario Pesci, Paula Salvatierra.

Colaboración: Fabián Ledesma

En: *Reyes y pájaros*. © 2007, Liliana Bodoc © 2017, Grupo Editorial Norma

Ilustraciones de Cecilia Varela

Traducción de Eusebio Llampá

Bodoc, Liliana

Juk junt'ana mana unanchasqachu / Liliana Bodoc; ilustrado por Cecilia Varela. - 1a ed. - Ciudad

Autónoma de Buenos Aires: Ministerio de Educación de la Nación, 2022.

32 p.: il.; 28 x 20 cm. - (Historias x leer)

Traducción de: Eusebio Llampá

ISBN 978-950-00-1684-1

1. Literatura Argentina. I. Varela, Cecilia, ilus. II. Llampá, Eusebio, trad. III. Título.

CDD A860.9282

2022, Ministerio de Educación de la Nación, Pizzurno 935, CABA, República Argentina

Material de distribución gratuita, prohibida su venta.

Juk junt'ana mana unanchasqachu

Liliana Bodoc

Siq'isqa Cecilia Varela

Runa simiman tiqrachin Eusebio Llampá

N

iykichiq, warmikuna qharikuna,
junt'ata JUNT'ANAY kay llaqtapa
tiyaqninkuna taringa ñanpi
allin kaypa allin ruwaywan
kutinanku. Kunan, paqarin
wiñaywan junt'akuy.

Juk sinchi t'aqllay "Junt'akuy" qallarirqa,
achka ch'inini chaymantaqa tukurqa,
rimaqaqa kusirichirqapuni.

Tata Severo Cuasimortomanta rimakurqa.
Tullusapa jatunsapa qhari, q'umirpis
kurkunchupis, arirqa, juk anchayupawan
junt'anata, musuq llank'ananta
"Chaninpunita Jark'ayta".

Suti kayllapi, kay llank'anaqa mana
tiyarqachu unaymanta Severo Cuasimorto
jat'alliman mana kawsarqachu saqiqtinga.
Cuasimorto llank'ananwan juklla karqanku,
juk ukhu ajayunwan.

Juk ñiqin sapallawan llank'ana tata
Cuasimotopa tiyaqkunapa pantanankuna
chinkachiyta karqa, pantanakunata
wanachiy, ¡p'inqayta mana chaninpunichu
chinkachiyri!

Sapapunch'awpi sapatutapi llank'ana
wasinpi, k'arku cafe ujaspa kharukuna
limonpa mikhuspa, Severo Cuasimorto jaylli
lluqsirqa. Jap'irqa, ñawpapi patapi, juk raphi
makinwan qillqasqa. Junt'anaqa achka pacha
yachaysapapuni yuyasqa karqa. Tukuy llaqtata
khuyayta churasqa.

Tukuy pacha juk tiyaq, ima watayuqpis,
sexuchu llank'anachu, juk pantayta
ruwan, panta pantachu wurrupunichu,
mana allinchu pantakuychu,
rankukuychu urmaychu, munaspallachu
mana munaspallachu, juk KAWSAY IMA
wasinpi ñawpa iskay chunka tawayuq
pachapi kachkaqtin...

Severo Cuasimorto KAWSAY IMA rimata
aqlarqa junt'anapq kaytaq, jinaqa,
juchayuqkuna chaskiqkuna karqanku.
Murqkunachu tawa k'uchunachu, tuquchu
junt'achu, yuraqla, yanalla, llasallachu
wayrallachu, sapsalla, qhispilla, juch'uyllachu
jatunsuchu.

Iskayninku kawsarqanku imajina kanpura
kawsay ima pantay ruwasqataq karqa Severoqa
kikin aya wasiman apakurqa.

Rimarqa, tukuy ikhunwan, ñawpa
wanachiyta:

Juk. Tukuy pacha KAWSAY IMAKUNA
YACHACHIQNINCHIQ juk wasiman apasqa
kachun, kay tukuy wasimasikunawan
qhawarisqa kachun, ichá, p'inqayta
mana chaninpunichuta apamunqa.

Iskay. KAWSAY IMAKUNA, wasipi
churanankupuni tukuy
qhawanankupaq, yuyanakuna kutiy
pantakuna ruwasqankuta kanman
sutichasqa mana chaninpunichuman
achura wanayta qunqanku.

¡Tukuy llakiykuna karqanku!

Allin wasimasikuna phiñanakurqanku.

Runakuna k'umu uma sallqataq purisqa. Khuyay
uyakuna, jump'arakuna mana yarqaywanchu
tutakunataq mana allin musquywanchu. Tukuy
achka mana yanapayqa achka p'inqaytawan
mana allin karqa, mana allin ruwaykuna sapa
pacha ruwakurqapuni.

$$9 \times 8 = 52$$

KAWSAY IMAKUNAKUNA Cuasimortopa
irqi jisq'unpa mirachiyta pantasqa wasinman
chayarqa; sipaspaman juk llullayta nisqa;
llank'aqpaman puñusqa qhipakurqa unayta
llank'anaman chayarqa.

Allinri, juk p'unchaw juk tata mana sutiuyuq
juk wayaqa garbansukunawan apayta munarqa.
Wayaqaga llik'ikurqa garbansukuna tukuy
pachaman jich'akurqanku. Tataqa muyunta
sinchi munayta qhawarqa, juk ñiqin jatun
tuqutaq pantayta qhawarqa. Mana yuyariyta
iskay kutita, jaqaypi garbansu wayaqata
ch'usachisqa ancha kusionqa qhipakusqa.

Warminman chhichipi willakurqa, warmin
warmi wawanman, warmi wawan qusanman,
qusanri janpina wasi llank'aqman. Chaymantari,
pisi pachapi, tukuy tiqsi muyu kusa
pantanankunata qhawayta qallarisqanku.

Jukqa llinphiyta sumana
navideñokunajina churakukusqa.

Astawan mana allin! Runakunaqa
pantaykunata mañakurqanku.

—Juk pantayta chhukukunata
warkunaypaq atiyta kapunkichu?

—Chay pantayta nina lawrachinapaq
mañariway.

Wasimasikuna tantarqanku tukuy
pantakunata p'inqaypuni phiñaman
chayarqa puqllaykuna irqikunapaq
llaqta kanchapi ruwarqanku.

Severo Cuasimorto phinayta qhawariyta atinasqa, ichaqa yuyaqtinqa mana atiytaqa karqa, llakisqalla k'irisqataq, chaymanta mana yupita saqispachu ripuyta amutacharqa.

Juk paqarin tutallamanta ruwarqa. Juk sapa juch'uy q'ipi aparqa maypi junt'anata jallch'arqa jukkunataq kharukuna limonpa. Qasi makinpi, juk sayt'u sump'utag k'ullu apasqa.

Juk tutapay tiyaq ripukuyta qhawarqa.

—Tinkunakama, Cuasimorto. Imataq chay jatun k'ullu qanwan apanki?

—Sapa pantay kawsayniypi ruwarqani.

—Mayqin Severo Cuasimorto, chay pantata karqa?

—Kay llaqtapi mana chaninpunichu mana janpinakunachu suyasqay.

Chaymanta jukkuna pacha, Severo
Cuasimorto sach'a sach'amanta muyusqa
llaqtaman llusqsimurqa mayuta tarisqa
purmusqa kachkarqa. Chakacha willasqa
iskay patataqa junt'asqa kachkarqa, mana
saqispa chimpayta chayaq munankuman, karu
karuman ripukuyta munarqanku.

Pachakuna chinpasqanku,
Cuasimortotaq, jatunsapa tullusapataq,
q'umirpis kurkunchupis, chiriyuq
yarqaywanyuqta qallarisqa. Juk pisilla
manchaykama, sach'a sach'arayku tawa
k'uchu tutaya llank'ana wasintajinaqa
mana rikhurikurqachu. Cuasimorto
jukta juktawan kawsay ima yachachiqta
qhawarqa kikinkuyta kachakurqa
tukukunkama amutachasqa. ¡Chiqaqpuni
niyku...! Achka pacha niyta qurqa,
ruwarqapuni.

K'ulluta uqarirqa, k'ullu patanpi uray simita
churakurqa, rikranwan yanapakuspa, juk mayu
patakama chimpasqa.

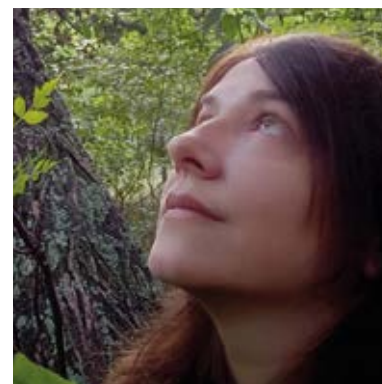
Munanmanchu manachu, tata Severo
Cuasimorto pachi pantayninta ari nirqa, yapan
pisi yuyanata, yapan p'acha juquchasqa, ñanpi
ripukuytapuni atisqa.

LILIANA BODOC

Santa Fepi paqarirqa 1958pi, Mendosapi phichqa watayuqmanta tiyarqa 2018pi wañurqa. Jatun yachachiq Literatura Moderna Cuyo Jatun Yachay wasipi yacharqa, yachachiqmanta llank'arqa. Juk ñiqin novelan, *Los días del Venado* (2000) achka tinkakuna kapurqa, paykuna yiykunku Lista de Honor del Premio Andersen 2000. kay pachamanta suma qillqayninkuna mana wiñayta saq'irqachu.

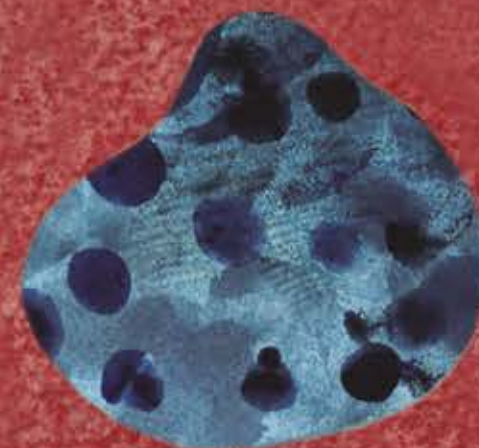
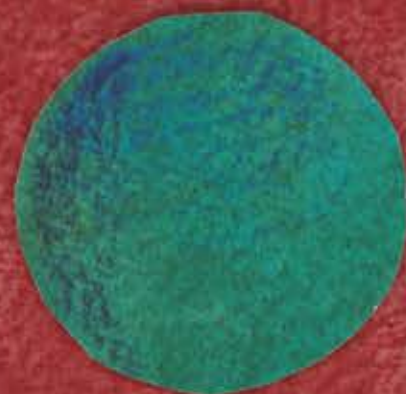
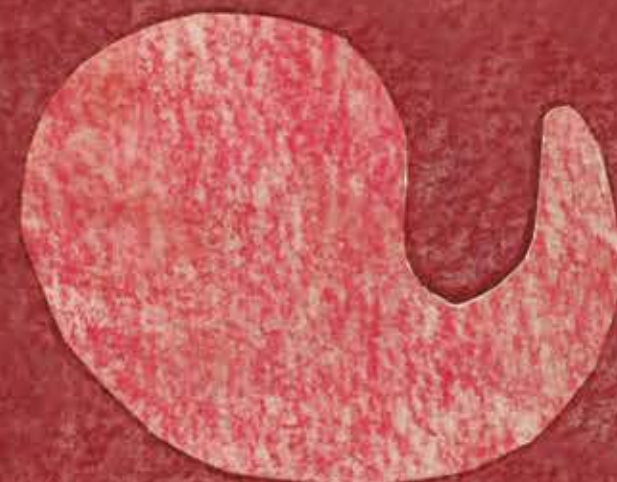
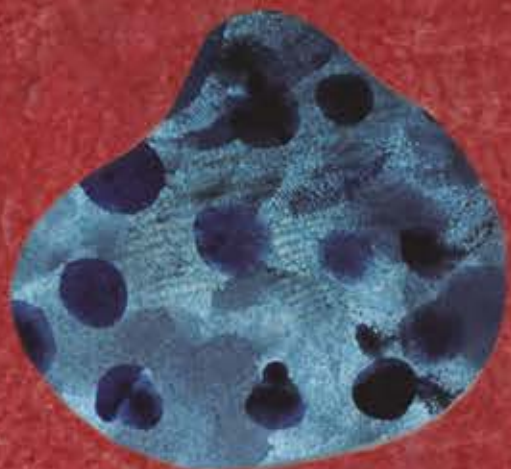
CECILIA VARELA

Jatun llaqta Buenos Airespa, 1973. Bellas Artes yacharqa llinphinaman qallariqninpi llak'akurqa, chiqupi diseñupiwan. Mexicopi pusaq wata tiyarqa. Chaypi yachakun patara irqikunapaq siq'iyta Primer Premio del Catálogo de Ilustradores de CONACULTA chaskisqa. Ascka llank'ayninkunan tinkasqa karqanku: *Otto y Kimoti*, Sandra Siemen qillqayninwan Fundación Cuatrogatosrayku, *La jaula* German Machadopa qillqayninwan White Ravens Banco del Libro de Venezuelapi.

EUSEBIO LLAMPA

1974pi Lagunillas del Farallonpi Dpto. Rinconada Pcia. Jujuyipi Paqarirqa. Ayllunwan Runa simita rimaspa wiñarqa. 2004 watamanta Saltapi Jujuyipi qhiswa runa runa simi yachachispa llank'an. Kutichirqa Ley de Medios "Unay kawsakuna willaykunan qallupi" pathara uyariq "Ley de Medios" (Defensoría del Público) 2015; kutichin rimachin willay uyariy willaykuna INADI; "Qillaqay willaykunata" "Tecnica maki mayllayta" Red de Comunidades Rurales; Kutichirqa phatara willaykunata "Inti kallpata jark'ana inti equipunchiqta jark'ana" (PERMER- Proyecto de Energías Renovables en Mercados Rurales) jukkunawan.

Ñawpa willay ñawichanapaq

Yachachiqkunaykiwan ñawichaypaq.
Jukkunawanchu sanpanchu ñawichaypaq.
Qhawaypaq, uyariypaq qunakuypaqpis.

Kay junt'ayqa chunka tawayuq willanakuna
qhari warmi qillqaq jatun ayllunchiq
anchuyupa siq'iq siq'isqa. Suqta willana
phichqaman unay runa simipi tiqrasqa
kanku.

Codigo QRpi achka atinalla multimedia
tarinkichiq —Willanakunawan Lengua de
Señas Argentina pampa qillqanapitaq—,
Takinachisqa Orquesta Federal Infantil y
Juvenil del Programa Nacional de Orquestas
y Corosrayku.

Kay patarakuna tukuy qhari warmi
irqikunaman chayanku juk ñiqin jachay
wasipi tukuy jatun suyupi yachachkanku.

Allawkaykiqa ñawichay.

Juk junt'ana mana unanchasqachu

Tata Severo Cuasimorto, Chaninpunita
jark'ayta, usqaymanta junt'an sapa tiyaqkuna
sapa pantasqankunata ruwaynin chimpusqa
kanqa. Llaqta runakuna mana anchata
qhipayankuchu anchayupa juk muyuytaqa
pantakuyta tariytaqa.

Versión
multimedia

Versiones
en lenguas
indígenas

